אפיסטמולוגיה של עדות מומחה

המומחה המשפטי כאפולוגטיקן בשיטה האדברסרית

מאת: יהונתן אלי

אביב 2026 — תשפ״ו

נווה מיכאל

1. מבוא

בליבו של ההליך האדברסרי פועמת סתירה פילוסופית עמוקה: מצד אחד, חקר האמת מוגדר כיעד העליון של מערכת המשפט. מצד שני, המנגנון שנועד לחשוף אמת זו מבוסס על התנגשות של אינטרסים מנוגדים. בתוך התווך הזה ניצב עד המומחה. באופן רשמי, המומחה נשבע לספר "את האמת, את כל האמת, ורק את האמת", ונתפס כסוכן של מדע אובייקטיבי. אולם בפועל, בחינה אפיסטמולוגית של חוות דעת מומחה חושפת תמונה מורכבת בהרבה, המומחה אינו פועל כחוקר ניטרלי, אלא כ"אפולוגט"[1].

מערכת המשפט האדברסרית, המהווה את עמוד השדרה של שיטות המשפט המקובל, מושתתת על ההנחה האפיסטמולוגית כי האמת העובדתית והמשפטית תצוף ותתברר מתוך עימות חזיתי בין שתי גרסאות מנוגדות המוצגות בפני ערכאה שיפוטית ניטרלית. בתוך זירה זו, עדותו של העד המומחה זוכה למעמד ייחודי, חריג ורב-השפעה. בניגוד לעד עובדתי רגיל, המעיד אך ורק על עובדות שקלט בחושיו באופן ישיר, המומחה מובא לאולם בית המשפט בזכות השכלתו, הכשרתו, וניסיונו המקצועי, במטרה לספק לבית המשפט מסקנות וחוות דעת המבוססות על ידע מדעי, טכני או מקצועי שאינו נחלת הכלל. המומחה נשבע לומר "את האמת, כל האמת, ורק את האמת", שבועה טקסית המניחה מראש קיומה של אפשרות מעשית להשגת אידיאל של אמת

[1] המושג "אפולוגטיקה", ששורשיו בהגנה הרציונלית על דוגמות דתיות, מתורגם בהקשר המשפטי לתהליך של ניסוח הצדקה מדעית ומלומדת לעמדה שנקבעה מראש על ידי הצד המזמין.

אובייקטיבית, מדעית ובלתי תלויה.

עם זאת, הניתוח הפילוסופי, הפסיכולוגי והאפיסטמולוגי של מוסד עדות המומחים חושף פער תהומי ובלתי ניתן לגישור בין האידיאל ההצהרתי של חקר האמת לבין המציאות המוסדית והכלכלית של ההליך האדברסרי. חוקרים רבים מצביעים על כך שמערכת המשפט האדברסרית אינה מכוונת בהכרח לחקר "האמת השלמה" (The Whole Truth) כשלעצמה, אלא מתמקדת ביישוב סכסוכים ובקביעת "האמת הקבילה" (The Admissible Truth) שמכתיבים דיני הראיות. בתוך ההקשר המוסדי והמבני הזה, עדות המומחה עוברת טרנספורמציה יסודית: ממעמד של חקירה מדעית אובייקטיבית נטולת פניות, היא הופכת למכשיר רטורי ומשפטי שנועד לשרת באופן ישיר את האינטרסים של הצד המזמין והמשלם. כפי שצוין לא אחת בספרות, המומחה הופך לעיתים ל"קישוט על מכסה המנוע של רכב הליטיגציה בו נוהג עורך הדין".[2]

מאמר זה מציג תזה ולפיה לא ניתן להבין באופן מלא את עדותו של המומחה מטעם הצדדים אך ורק במונחים של מתודולוגיה מדעית רגילה או כשל אפיסטמי מקרי. תחת זאת, המסגרת המושגית המדויקת והנאמנה ביותר למציאות לניתוח תופעה זו היא "אפולוגטיקה" (Apologetics) – קרי, הגנה מנומקת, שיטתית ורציונלית על עמדה או תזה שנקבעו מראש. בדיוק כפי שהאפולוגטיקן הדתי משתמש בכלים פילוסופיים, היסטוריים ומדעיים כדי להגן על דוגמה אמונית קיימת, כך המומחה המשפטי משתמש במומחיותו המקצועית והמדעית כדי להגן על התזה המשפטית של הלקוח ששכר את שירותיו.

מאמר זה מבקש לפרק את המבנה הלוגי והפסיכולוגי של חוות דעת המומחה, ולהראות כיצד המערכת המשפטית הופכת את המדע מכלי של חקירה פתוחה לנשק של הצדקה רטורית. המאמר יבחן טענה מורכבת זו מבעד למספר עדשות תיאורטיות ואמפיריות משלימות: אפיסטמולוגיה של העדות, אפיסטמולוגיה חברתית ומוסדית, פסיכולוגיה קוגניטיבית בדגש על הטיות אישור ונאמנות אדברסרית (Adversarial Allegiance), ניתוח רטורי, ולבסוף – בחינה של תורת המשפט הישראלית והניסיונות המוסדיים להתמודד עם התופעה באמצעות מינוי מומחים מטעם בית המשפט.

יש לציין בהקשר זה כי בפועל היום, ובייחוד עם התקנתן של תקנות סדר הדין האזרחי החדשות (התשע"ט-2018), שיטת המשפט בישראל נוטה יותר ויותר לכיוון המודל האינקוויזיטורי. התקנות מטילות על בית המשפט את האחריות האקטיבית לניהול ההליך השיפוטי, ודורשות ממנו ליזום מהלכים במטרה להגיע לחקר האמת ולפתרון צודק של הסכסוך. מגמה אינקוויזיטורית זו מתבטאת, בין היתר, בסמכותו הרחבה של השופט למנות מומחים מטעמו על מנת לייעל את ההליך ולהתגבר על הכשלים המובנים שבשיטה האדברסרית הטהורה. אולם, כפי שיוצג להלן, למרות תזוזה מוסדית זו, השימוש במומחים מטעם הצדדים נותר דומיננטי בשלבים רבים של המשפט, ופרקטיקת האפולוגטיקה המדעית עודנה שרירה, קיימת ובעלת השפעה דרמטית

---

[2] *Thomas G. Gutheil et al.*, "The Whole Truth" Versus "The Admissible Truth": An Ethics Dilemma for Expert Witnesses, 31 J. Am. Acad. Psychiatry Law 422 (2003)

על תוצאות ההליך.

2. המסגרת המושגית: מהי אפולוגטיקה וכיצד היא מושלכת על ההליך המשפטי?

כדי לבסס את ההקבלה בין מומחה משפטי לאפולוגטיקן, יש להבין לעומק את המושג "אפולוגטיקה", את שורשיו ההיסטוריים, ואת האופן שבו הוא מגדיר מתודולוגיה אפיסטמית ייחודית.

2.1. שורשים היסטוריים ופילוסופיים של מושג האפולוגטיקה

המונח "אָפּוֹלוֹגֶטִיקָה" נגזר מהמילה היוונית Apologia (ἀπολογία), שמשמעותה המילולית היא "נאום הגנה", מתן מענה להאשמות, או הסבר רציונלי שנועד להדוף התקפות. ביוון העתיקה, המונח תיאר באופן ספציפי הגנה משפטית בבית המשפט, כאשר התביעה הציגה את ההאשמה (Kategoria) והנתבע השיב באפולוגיה – נאום הגנה מנומק. הדוגמה הקלאסית המפורסמת ביותר היא ה"אפולוגיה של סוקרטס", כפי שתועדה על ידי אפלטון, שבה סוקרטס לא התנצל על מעשיו, אלא הגן באופן פילוסופי ורציונלי על תפיסת עולמו ועל זכותו לעסוק בפילוסופיה, אל מול האשמות בית הדין שבאתונה.

עם התפתחות התיאולוגיה הנוצרית במאות הראשונות לספירה, המונח קיבל משמעות דתית-פילוסופית מובהקת. אפולוגטיקנים נוצרים נדרשו להגן על אמונתם אל מול רדיפות האימפריה הרומית והתקפות פילוסופיות מצד הוגים פגאניים. הם עשו זאת לא באמצעות טיעונים רגשיים גרידא, אלא באמצעות שימוש מושכל בכלים הרציונליים של הפילוסופיה היוונית (כגון הלוגוס[3]), מתודולוגיות היסטוריות, ולוגיקה סדורה. כך התגבשה האפולוגטיקה כדיסציפלינה אקדמית ואינטלקטואלית הדורשת ידע נרחב, כושר רטורי מעולה, והבנה מעמיקה של טיעוני הנגד במטרה להפריכם.

2.2. המבנה האפיסטמי של האפולוגטיקה

מבחינה פילוסופית ואפיסטמולוגית, החקירה האפולוגטית נבדלת מן החקירה המדעית הטהורה בנקודה קריטית אחת: המסקנה קודמת לחקירה. המדען (באידיאל הפופריאני הטהור[4]) מתחיל מתצפיות, מעלה

---

[3] המונח "לוגוס" (Logos) שמקורו בפילוסופיה היוונית (ובפרט אצל הרקליטוס ואריסטו), מבטא את עקרון התבונה, ההיגיון והסדר המבני של הטיעון. באפולוגטיקה הנוצרית המוקדמת, נעשה שימוש מושכל ב"לוגוס" כדי להמיר את האמונה הדתית למערכת רציונלית של הוכחות לוגיות ומתודולוגיות היסטוריות, המיועדות להדוף ביקורת פילוסופית פגאנית. בהקשר המשפטי המודרני, ה"לוגוס" מהווה את הרובד בחוות דעת המומחה הנשען על נתונים אמפיריים ועל הסקה דדוקטיבית, ובכך מעניק כסות של ודאות מדעית לעמדה שנקבעה מראש.

[4] האידיאל הפופריאני (Popperian Ideal): מונח המתייחס להגותו של פילוסוף המדע קרל פופר, המגדיר מדע "אמיתי" דרך עקרון

השערה, ומנסה להפריך אותה, כאשר המסקנה נגזרת מהנתונים. האפולוגטיקן, לעומת זאת, מתחיל מתפיסת עולם או מאקסיומה שלתפיסתו היא האמת המוחלטת (למשל, קיומו של האל או אמיתות כתבי קודש), ומטרת החקירה שלו אינה לגלות "מהי האמת", אלא להוכיח כיצד העובדות הנתונות במציאות תומכות באמת הידועה מראש, או לפחות אינן סותרות אותה.

גישה זו באה לידי ביטוי מובהק באסכולה המכונה "אפולוגטיקה פרסופוזיציונלית" (Presuppositional Apologetics)[5], על פי אסכולה זו, אין בנמצא עובדות "ניטרליות" או ראיות "אובייקטיביות" טהורות. כל עובדה במציאות נבחנת, מפורשת ומקבלת את משמעותה אך ורק מתוך הנחות היסוד (Presuppositions) והפרדיגמה של המתבונן. לכן, האפולוגטיקן אינו מנסה להוכיח את טענתו על בסיס לוח חלק, אלא טוען כי מסגרת ההתייחסות שלו היא היחידה שמספקת הסבר עקבי, קוהרנטי ורציונלי למכלול העובדות[6].

2.3. מהתיאולוגיה לבית המשפט: עדות המומחה כאפולוגטיקה מיושמת

המעבר מהאפולוגטיקה התיאולוגית לאפולוגטיקה המשפטית-מדעית של העד המומחה הוא טבעי ומתבקש. בדומה לאפולוגטיקן, העד המומחה המובא על ידי אחד הצדדים למשפט האדברסרי פועל בתוך מסגרת שבה **המסקנה הנדרשת קודמת לחקירה המדעית**. כאשר עורך דין שוכר מומחה, הוא אינו מבקש ממנו לערוך חקירה אקדמית פתוחה; הוא שוטח בפניו את התיאוריה המשפטית של התיק, מספק לו את מערכת העובדות (הנחות היסוד - Presuppositions) התומכות בגרסתו, ומבקש מהמומחה לספק את הבסיס המדעי, הרפואי או ההנדסי שיאשר ויתקף את התיאוריה הזו.

כפי שכותב רוי בראן (Roy G. Beran)[7], עורך דין לעולם לא יזמן לעדות מומחה שעמדתו אינה תומכת במובהק בטענת הלקוח. המומחה נדרש לבחון את שברי הנתונים, התרשימים, הבדיקות הרפואיות או הרישומים החשבונאיים, ולייצר נרטיב קוהרנטי שמראה כיצד הראיות החומריות הללו מתיישבות בצורה הרמונית ומושלמת עם התביעה או ההגנה המשפטית.

ההפרכה (Falsification). לפי מודל זה, תיאוריה נחשבת מדעית רק אם ניתן להעמידה למבחן שעלול להפריכה, והמדען מחויב לנטוש השערה אם הנתונים סותרים אותה. בניגוד לאפולוגטיקה המשפטית, שבה המסקנה קבועה מראש, המדע הפופריאני דורש סדר כרונולוגי שבו הנתונים קודמים למסקנה וחיפוש האמת נעשה ללא משוא פנים

[5] אסכולה פילוסופית-תיאולוגית, שפותחה ונוסחה במאה ה-20 על ידי התיאולוגים קורנליוס ואן טיל (Cornelius Van Til) וגורדון קלארק (Gordon Clark).

[6] ראה ערך בויקיפדיה "Presuppositional apologetics"

[7] "The role of the expert witness in the adversarial legal system" Journal of Law and Medicine 2009 אוגוסט.

להלן הקבלה מבנית ואפיסטמית בין אפולוגטיקה תיאולוגית לבין מתן עדות מומחה מטעם צד בהליך אדברסרי:

מאפיין אפיסטמי	**אפולוגטיקה קלאסית / פרסופוזיציונלית**	**עדות מומחה בהליך אדברסרי**
נקודת המוצא (Presupposition)	אמונה ודאית בדוגמה מרכזית (למשל, קיום האל, אמיתות הכתובים).	מחויבות לתמיכה בתיאוריה המשפטית או העובדתית של הלקוח המשלם.
יחס לעובדות ניטרליות	אין עובדות ניטרליות; כל עובדה חייבת להיות מפורשת דרך הפריזמה של האמונה.	אין ממצא טכני ניטרלי; הנתונים "נצבעים" ומפורשים בהתאם לפוזיציית התביעה/הגנה.
מטרת הטיעון	לספק הצדקה רציונלית לאמונה קיימת, ולהדוף/להסביר ראיות סותרות לכאורה.	לספק עוגן מדעי רציונלי לטענת עורך הדין, ולספק הסבר חלופי המנטרל את טענות המומחה הנגדי.
קהל היעד	הספקנים, הלא-מאמינים, או מאמינים שצריכים חיזוק אינטלקטואלי.	השופט וחבר המושבעים – הדיוטות מדעית שיש לשכנעם ברטוריקה רציונלית ומדעית.

2.4. התמורה האפיסטמית – מ'יוריסטיקה' ל'אריסטיקה'

כדי להבין את המעשה האפולוגטי, עלינו להבחין בין שני מושגים פילוסופיים: "יוריסטיקה" (Heuristics) – אמנות גילוי האמת ופתרון הבעיות, לעומת "אריסטיקה" (Eristics) – האמנות לנצח בוויכוח. בעוד שבמעבדה המדעית המומחה פועל במרחב יוריסטי, באולם בית המשפט הוא מוכנס למרחב אריסטי.

הבחנה פילוסופית זו מקבילה להבחנה התלמודית המפורסמת בפרקי אבות בין "מחלוקת לשם שמים" (כמחלוקת הלל ושמאי), המקבילה ליוריסטיקה וחיפוש האמת, לבין "מחלוקת שאינה לשם שמים" (כמחלוקת קורח ועדתו), המונעת מאינטרסים של כוח וניצחון (אריסטיקה). המומחה האדברסרי מוצא עצמו לעיתים קרובות נגרר למחלוקת מן הסוג השני.

במרחב זה, המומחה נדרש לספק נרטיב של ודאות במקומות שבהם המדע מציע לעיתים קרובות רק ספק. נוצרת כאן הבחנה קריטית בין "אמת סובייקטיבית" ל"אמת אובייקטיבית". המומחה עשוי להעיד בכנות מוחלטת על מה שהוא מאמין בו (אמת סובייקטיבית), אך בו-זמנית להשמיט באלגנטיות את המגבלות, הספקות והמורכבויות הסטטיסטיות של הדיסציפלינה שלו. האפולוגטיקה משגשגת בדיוק ברווח הזה: המומחה שומר על יושרתו האישית, אך מגיש לבית המשפט מוצר מעובד ומסונן המשרת אינטרס צר. מהות תפקידו של המומחה היא לקחת את חומר הגלם הכאוטי של המציאות (נזק גופני, קריסת מתקן, הערכת שווי של ישות או גוף מסויים וכד') ולצקת לתוכו סדר, לוגיקה ו"לוגוס", המשרתים אינטרס ספציפי. בכך, הוא מבצע פעולה אפולוגטית טהורה. הוא הופך ממדען חוקר למגן פוזיטיבי של הלקוח, תוך שמירה על חזות וטרמינולוגיה מדעית מחמירה.

3. הפילוסופיה של העדות וסמכות מומחים

בכדי להעמיק את ההבנה על תפקיד המומחה כאפולוגטיקן, עלינו לפנות לענף בפילוסופיה המכונה "האפיסטמולוגיה של העדות" (Epistemology of Testimony). תחום זה חוקר את השאלה המהותית: כיצד ומדוע אנו רשאים לרכוש ידע, לגבש אמונות ולהסיק מסקנות על סמך דבריהם של אחרים? רוב מוחלט של הידע האנושי שלנו – היסטוריה, גיאוגרפיה, מדע, ולמעשה כל מידע שאינו נחווה ישירות על ידי חושינו – מבוסס על עדות[8].

3.1. רדוקציוניזם מול אנטי-רדוקציוניזם בהערכת עדות

הדיון המרכזי באפיסטמולוגיה של העדות התגבש במאה ה-18 סביב שתי אסכולות מנוגדות, המיוצגות על ידי דיוויד יום (David Hume) ותומאס ריד (Thomas Reid)[9]. הוויכוח ביניהם רלוונטי באופן ישיר לאופן שבו שופטים ומושבעים מעריכים עדות של מומחים.

1. רדוקציוניזם (Humean Reductionism): דיוויד יום טען כי עדות אינה מקור עצמאי ובסיסי לידע. ההצדקה שלנו להאמין לעדותו של אדם אחר היא פועל יוצא (רדוקציה) של מקורות אפיסטמיים בסיסיים יותר, כמו תצפית, זיכרון והיקש לוגי אינדוקטיבי. כלומר, אנו מאמינים למומחה משום שבעבר ראינו מתאם עקבי בין הצהרותיהם של מומחים לבין המציאות האובייקטיבית. הגישה הרדוקציוניסטית דורשת מהשומע (השופט) נטל כבד של הערכה ביקורתית לפני שהוא מקבל את דברי המעיד כעובדה.
2. אנטי-רדוקציוניזם (Reidian Non-Reductionism): תומאס ריד דחה את הגישה של יום, וטען כי בני אדם נולדו עם נטייה מולדת וטבעית להאמין לזולת ולסמוך על דבריו. העדות נחשבת למקור ידע בסיסי, עצמאי ואוטונומי, בדומה לראייה או שמיעה. על פי האנטי-רדוקציוניזם, לשומע יש "זכות לכאורה" לקבל את דברי העד כאמת, אלא אם כן יש לו סיבה פוזיטיבית לחשוד כי העד משקר או טועה.

בסביבת בית המשפט, המצב הראוי הוא אימוץ גישה רדוקציוניסטית נוקשה כלפי מומחים מטעם אחד הצדדים. על בית הדין לדרוש הצדקות חיצוניות, נתונים תומכים, והיקשים לוגיים סדורים, במקום להסתמך בעיוורון על תאריו של המומחה. עם זאת, בפועל, מושבעים נוטים למחדל קוגניטיבי אנטי-רדוקציוניסטי נאיבי. הם רואים בפרופסור המכובד דמות סמכותית ומהימנה, ומקבלים את עדותו כאמת אוטונומית, מבלי להבין שדבריו סוננו, נערכו ועובדו באופן אפולוגטי כדי להתאים לאינטרס אדברסרי ספציפי.

---

[8] *Nick Leonard*, "Epistemological Problems of Testimony", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Edward N. Zalta & Uri Nodelman eds., Spring 2023 Edition)

[9] *Christopher R. Green*, "Epistemology of Testimony".

3.2. בעיית המומחה המעוניין ו"נוגע בדבר"

תופעת ה"מומחה המעוניין" (The Interested Expert Problem) מציבה אתגר חריף על האפיסטמולוגיה המשפטית. מומחה מעוניין הוא אדם המחזיק במומחיות אמיתית, אך מונע ממערכת של אינטרסים, העדפות, ערכים, או תגמולים כלכליים המפרידים בינו לבין "משקיף אובייקטיבי" נטול פניות. בבית המשפט, המומחה מקבל תגמול כספי ישיר מבעל הדין, ולעיתים קרובות תעסוקתו העתידית תלויה בהצלחת התיק ובשביעות רצונם של עורכי הדין ששכרו אותו[10].

המשפט העברי התמודד עם בעיה זו דרך הפסול של "נוגע בדבר" – אדם שיש לו הנאה או אינטרס כלשהו (אפילו עקיף) בתוצאות הדיון, פסול מלהעיד או לדון. אף שההלכה מתירה למומחה לקבל שכר על עצם בחינת המקרה (שכר בטלה), פוסקים כדוגמת בעל "נתיבות המשפט" קבעו כי עד המקבל שכר רק מאחד הצדדים הופך ל"נוגע בדבר" ופסול. ברוח זו, שופט בית המשפט העליון אליקים רובינשטיין ציין את הכשל המובנה בשיטה שבה פעם אחר פעם חוות הדעת מתאימות עצמן באורח פלא לצד המשלם והמזמין.

כאשר השומע (Non-Expert) ניצב מול "מומחה מעוניין", ההנחה האנטי-רדוקציוניסטית כי "יש להאמין לדובר בהיעדר הוכחה סותרת" קורסת לחלוטין. התמריצים המוסדיים אינם תואמים בין המומחה לבין בית המשפט. בעוד שבית המשפט שואף להגיע אל החקר המדויק של המציאות בכדי לבצע אקט מוסרי של עשיית צדק (למשל, להרשיע אדם רק אם באמת ביצע את הפשע), המומחה פועל כאפולוגטיקן הדוחף לייצוג החד-צדדי, המוגזם והסלקטיבי ביותר של העובדות שיכול עדיין להיחשב "קביל" מדעית.

3.3. סמכות אפיסטמית במרחב המשפטי: חזקה לעומת חלשה

הניתוח הפילוסופי של סמכות מעלה אבחנה מרתקת בין "סמכות אפיסטמית חזקה" ל"סמכות אפיסטמית חלשה". פילוסופים כמו לינדה זגזבסקי (Zagzebski) וג'ון הרדוויג (Hardwig) טענו לטובת סמכות אפיסטמית חזקה של מומחים. לדידם, בחברה המודרנית והטכנולוגית, אין לאדם הפשוט יכולת לבחון כל טענה מדעית בעצמו, ולכן הרציונליות מחייבת "אמון עיוור" ודחייה פסיבית של הבחינה הביקורתית לטובת דברי המומחה. בדומה ל"סמכות מעשית" על פי הוגים כמו יוסף רז[11], חוות הדעת של המומחה "מחליפה" ובאה במקום בחינת הראיות המקוריות על ידי ההדיוט.

עם זאת, ההקשר המשפטי מחייב דחייה נחרצת של מודל זה לטובת "סמכות אפיסטמית חלשה" בלבד. בתי

---

[10] המונח נדון בהרחבה במאמרו של אלכסנדר גררו (*Alexander Guerrero*), "The Interested Expert Problem and the Epistemology of Juries" גררו מגדיר את ה"מומחה המעוניין" כמי שיש לו מערכת ערכים, העדפות או אינטרסים (כלכליים או אידיאולוגיים) בנושא עדותו, מה שהופך אותו לצד לא-ניטרלי.

[11] יוסף רז (*Joseph Raz*, 1939–2022) היה פילוסוף ישראלי בעל שם עולמי, שנחשב לאחד מחשובי ההוגים בתחומי הפילוסופיה של המשפט, האתיקה והפילוסופיה הפוליטית במאה ה-20.

המשפט אינם יכולים להאציל את סמכות השפיטה לאפולוגטיקנים פרטיים. על בית המשפט החובה להתייחס לחוות דעתו של המומחה לא כהכרעה המחליפה את שיקול דעתו של השופט, אלא כראייה נוספת המצביעה על סבירות ההשערה. על שופטים מוטלת החובה לדרוש רציונל שניתן להצדקה פומבית, לבחון את ההיקש של המומחה, ולהבין שהוא חלק מ"משחק" אדברסרי שבו המומחה מארגן את הנתונים מחדש באופן מגמתי.

4. כשלים מערכתיים: פער הכשירות והסגת גבול אפיסטמית

הקושי להתמודד עם המומחה האפולוגטיקן אינו נובע רק מהמניעים הכלכליים שלו, אלא ממגבלות מובנות ביכולת של המערכת המשפטית לעבד ידע. אלו באים לידי ביטוי בשני כשלים עיקריים: בעיית פער הכשירות והסגת הגבול האפיסטמית.

4.1. בעיית פער הכשירות

הבעיה המהותית ביותר בשימוש בעדים מומחים במסגרת שיטה אדברסרית מבוססת מושבעים (או שופטים שאינם מדענים) היא היעדר הכשירות האפיסטמית של קובע העובדות. הפרדוקס האפיסטמי עובד כך: המומחה מוזמן להעיד בדיוק משום שלבית המשפט חסר הידע הספציפי והמעמיק הנדרש להכרעה בסוגיה. אך אותו חוסר ידע, שעושה את עדות המומחה לנחוצה, הוא בדיוק זה שמונע מבית המשפט את היכולת להעריך באופן רציונלי, מדעי וביקורתי את איכות התוצר האפיסטמי שמוגש לו[12].

במצב זה, כאשר המושבעים צופים בשני מומחים מנוגדים המציגים תיאוריות סותרות בתכלית ("מלחמת מומחים" - Battle of the Experts), הם אינם יכולים לנתח את הסטטיסטיקה או את המכניקה של החומר שעליה מדבר המומחה. במקום זאת, הם נאלצים להפעיל מנגנוני הערכה עוקפים ולסמוך על סממנים משניים. הם מעריכים את שפת הגוף של המומחה, את הופעתו, את הביטחון העצמי שהוא מקרין, את אורך רשימת הפרסומים האקדמיים שלו, ואת מוסד הלימודים היוקרתי שבו קיבל את תאריו.

להלן טבלה המציגה את פער הכשירות - המעבר מהערכה מדעית אובייקטיבית להערכה אפולוגטית-רטורית של עד מומחה:

הערכה מדעית מהותית (החסרה למושבעים)	הערכה פסיכולוגית-רטורית חלופית (מבוססת סממנים משניים)
בחינת מתודולוגיית המחקר, אחוזי סטייה ותקפות פנימית.	בחינת הביטחון העצמי, בהירות הדיבור ויכולת רטורית להסביר להדיוטות.
בדיקת גודל המדגם, רלוונטיות של כלי המדידה.	התרשמות מרשימת פרסומים ארוכה ותארים מאוניברסיטאות עילית
התייחסות לאופי הסטטיסטי וההסתברותי של המדע (כולל ספקות מקצועיים).	התגמול של נחרצות אבסולוטית ודוגמטית, וחוסר סובלנות לביטויים כמו "ייתכן" או "איני בטוח".
בחינת נאותות הקשר הסיבתי על פי קריטריונים מדעיים.	התרשמות מיכולתו של המומחה לעמוד בלחצי חקירה נגדית מבלי להתבלבל.

[12] ג'ניפר לי מנוקין Jennifer L. Mnookin, "Expert Evidence, Partisanship, and Epistemic Competence", 73 Brooklyn Law Review 1009 (2008).

מצב עניינים זה מעוות את שוק המומחיות כולו. בעלי הדין מבינים שמה שמנצח משפטים אינו האמת המדעית המזוקקת, אלא יכולת השכנוע. השוק מתגמל לא את המומחה המבריק ביותר בתחומו, אלא את זה בעל "נוכחות האולם" המרשימה ביותר, שיודע לתפקד כאפולוגטיקן רהוט ומרשים, המעביר מסר נקי וחד ללא מורכבויות.

4.2. הסגת גבול אפיסטמית וקביעת "אמת היסטורית"

הנקודה המרתקת ביותר במעשה האפולוגטי של המומחה היא המעבר מדיווח על ממצאים (עובדות גולמיות) לפרשנות כוללת. תופעה זו מוגדרת כ"הסגת גבול אפיסטמית" (Epistemic Trespassing). המומחה חורג מתחומו המקצועי הצר ומנצל את היוקרה המדעית שלו כדי להכריע בשאלות של "אמת היסטורית" (מה באמת קרה) או אף שאלות נורמטיביות השמורות לבית המשפט (האם הייתה רשלנות). פועל יוצא נוסף של הפיכת המומחה לאפולוגטיקן הוא התופעה של "הסגת גבול אפיסטמית"[13]. תופעה זו מתרחשת כאשר אדם המחזיק במומחיות אמיתית מנצל את האותוריטה שהוענקה לו כדי להסיק מסקנות בתחומים שבהם אין לו הכשרה.

הסגת הגבול האפיסטמית אינה תקלה מקרית, היא צורך מבני של ההליך האפולוגטי. הלקוח נדרש להוכיח נרטיב רציף וסגור. המומחה-האפולוגטיקן ייטה לחרוג מתחומו כדי לסגור את פערי הנרטיב עבור הלקוח שלו, ולשם כך הוא "מסיג גבול" אל תחומים של היגיון יומיומי או הערכות פסיכולוגיות והיסטוריות. בתהליך זה, המומחה דורש מבית המשפט "סמכות אפיסטמית חזקה" – דרישה מהשופט (שהוא הדיוט מדעי) להשעות את שיקול דעתו הביקורתי ולקבל את מסקנות המומחה כסוף פסוק. כאשר המומחה נוטל לעצמו את תפקיד "האדריכל של האמת ההיסטורית", הוא משלים את הפיכתו לחלק ממעטפת ההגנה של הצד המזמין. הידע המדעי הופך למעין כסות רציונלית – אפולוגטיקה קלאסית – שנועדה להכניע את הביקורת השיפוטית.

דוגמה מובהקת לכך מציג חוקר הפסיכולוגיה המשפטית במאמרו אודות שאלות של "אמת היסטורית".[14] פסיכיאטר המוזמן להעיד על שפיותו של נאשם קובע לעיתים קרובות עובדות נחרצות לגבי השתלשלות העניינים ההיסטורית בזירת הפשע. השופט והמושבעים נוטים לאמץ את הנרטיב העובדתי באופן נטול ביקורת, למרות שבקביעת העובדות ההיסטוריות אין לפסיכיאטר יתרון אפיסטמי על פני הדיוט.

---

[13] פותחה בהקשר המשפטי על ידי פילוסופים כמו נתן בלנטיין ומיקל גרקן.

[14] *Marianne Wesson*, "Historical Truth, Narrative Truth, and Expert Testimony", 60 Washington Law Review 331 (1985).

5. המנגנון האדברסרי והסחורה האפולוגטית: כיצד השוק מייצר הטיה

לא ניתן לנתק את תופעת המומחה-כאפולוגטיקן מן המערכת הכלכלית והפרוצדורלית שמזינה אותה. השיטה האדברסרית בנויה על עקרון של תחרות יוזמות בין צדדים אינטרסנטיים. כאשר עקרון זה מושלך על רכישת מידע מדעי, התוצאה בלתי נמנעת: "מסחור" של הידע (Commodification of Knowledge).

אחד הביטויים החריפים ביותר של תלות המומחה במזמין חוות הדעת מכונה בספרות האקדמית והמשפטית "האקדח להשכרה". ביטוי ציורי זה מתאר מומחה המגיע לזירה לא כחוקר אמת, אלא כשכיר חרב אינטלקטואלי הנלחם את מלחמתו של מי שמשלם את שכר הטרחה שלו.

בספרות האתיקה המשפטית, נמתחת ביקורת קשה על מומחים שמציגים עמדות פסקניות התואמות באורח פלא תמיד את הצרכים של הצד השוכר. מנגנון השוק יצר מעמד הולך וגדל של מומחים מקצועיים. עבורם, אימוץ גישה אפולוגטית אינו אפיזודה חולפת, אלא הכרח קיומי לשם שרידות מקצועית. אם יפגינו "יותר מדי" אובייקטיביות ספקנית, עורכי הדין פשוט יפסיקו לשכור את שירותיהם בעתיד.

אחת הטעויות הנפוצות בביקורת על מומחים היא התפיסה שלהם כ"שכירי חרב" המוכרים את דעתם המקצועית תמורת בצע כסף. הניתוח המבני מלמד שהאפולוגטיקה פועלת בצורה מתוחכמת הרבה יותר. ההטיה אינה בהכרח תוצר של שקר מודע, אלא של "ברירה אסטרטגית" על ידי עורך הדין.

עורך הדין פועל כמסנן אבולוציוני: הוא יראיין מספר מומחים, ויבחר להביא לדוכן העדים רק את זה שדעתו המקצועית המגובשת ממילא תואמת את האינטרס של לקוחו. יתרה מכך, חוקי הראיות, החיסיון המשפטי וטקטיקות של חקירה מאלצים את המומחה להציג "אמת קבילה" (Admissible Truth) על פני "האמת השלמה" (Whole Truth). המומחה הופך לכלי אפולוגטי מוכן מראש: העובדות שהוא מציג נכונות, אך האופן שבו הן נאגדות יחד מייצר נרטיב מוטה, המגן על תזה מוכתבת מראש.

המנגנון המאפשר זאת הוא תופעת ה"קניות מומחים" (ע"פ מנוקין - Expert Shopping). עורך דין עשוי לערוך התייעצויות לא רשמיות עם עשרות מומחים, ולהשליך לפח את כל חוות הדעת המתונות שאינן משרתות את סיפור הלקוח. התוצאה היא "השפעת המגירה", שבה כל הדעות המאוזנות נקברות במגירות המשרד האדברסרי. יתרה מזאת, חקירה ראשית מיומנת מונעת בפועל אמירת "כל האמת" המדעית, ומכריחה את המומחה להתיישר לתבנית של "האמת הקבילה והאפולוגטית".

6. המנגנונים הפסיכולוגיים והקוגניטיביים של המומחה-האפולוגטיקן

אחת השאלות המטרידות ביותר באשר לתופעת ה"אקדח להשכרה" היא: האם כל המומחים שקרנים מודעים? האם מדענים ואנשי רפואה רמי מעלה פשוט מוכרים את נשמתם ואת האמת תמורת כסף? המחקר הפסיכולוגי העדכני מוכיח שהמציאות מורכבת הרבה יותר. המומחה מתפקד כאפולוגטיקן לרוב מבלי להיות מודע לכך, כתוצאה ממערכות אדירות של הטיות תת-הכרתיות.

6.1. נאמנות אדברסרית – הפיכת המומחה ל'שחקן נשמה'

מעבר למבנה הרטורי והמשפטי, האפולוגטיקה נשענת על תהליך פסיכולוגי עמוק המכונה "נאמנות אדברסרית". ברגע שמומחה נשכר על ידי צד מסוים, מתרחשת לעיתים קרובות סחיפה קוגניטיבית תת-מודעת. המומחה מתחיל להזדהות מבחינה אפיסטמית ורגשית עם הצוות המשפטי שהזמין אותו.

תופעה זו, שנחקרה ביסודיות בשני העשורים האחרונים, מהווה הוכחה אמפירית חותכת לאופי האפולוגטי של עדות המומחה. בניסוי מרתק[15], נמסרו נתונים פסיכיאטריים זהים לחלוטין לקבוצה גדולה של מומחים (מחציתם "נשכרו" להגנה ומחציתם לתביעה). החוקרים מצאו שציוני ההערכה נדדו בעקביות לטובת הצד השוכר. המומחים הפכו לחלק אינטגרלי מ"הקבוצה", ואימצו דחף פסיכולוגי עמוק לסייע לה להצליח ולייצר אפולוגטיקה עוטפת למטרותיה.

6.2. חשיבה מונחית מטרה ודין מרומה

התהליך הוא של "חשיבה מונחית מטרה". הנתונים המחקריים מעובדים באופן סלקטיבי: ראיות התומכות בתזת הלקוח מועצמות, ואילו ראיות סותרות זוכות לביקורת מחמירה ומאמץ להפריכן. המומחה רואה עצמו כמי שמגן על האמת, אך הפריזמה שדרכה הוא תופס את האמת הצטמצמה למידותיו של הלקוח. זוהי ההצדקה המושלמת – האפולוגט הטוב ביותר הוא זה שמאמין בלב שלם שהוא פועל כמשקיף אובייקטיבי.

המוח האנושי מפעיל מסננת ביקורתית כפולה:

1. **אסטרטגיית בדיקה חיובית:** קבלת נתון תומך בזרועות פתוחות (הטיית האישור).
2. **ביקורתיות-יתר ומגננה תוקפנית:** הפעלת רמת הוכחה דרקונית ופסילת ממצאים הסותרים את התיאוריה של הלקוח.

ההכרה בחולשת הדעת האנושית ובנטייה להטיות בלתי מודעות עומדת גם בבסיס הציווי המקראי "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק" (שמות כג, ז). בתלמוד ובהלכה נעשה שימוש בכלל זה כדי להנחות את הדיין להתרחק מ"דין מרומה" – אף שהראיות נראות תקינות, ישנה תחושה חזקה של רמאות והטיה מצד העדים או בעלי הדין.

---

[15] *Saul M. Kassin and Amy Bradfield Douglass*, "Justice and Law," in The Handbook of Social Psychology, eds. D. T. Gilbert et al., 6th ed.

7. האסטרטגיות הרטוריות של המומחה: בחינה קלינית של האפולוגטיקה

חוקרי הרטוריקה האפולוגטית באקדמיה, במיוחד B.L. Ware וויל א. לינקוגל (Wil A. Linkugel), ביצעו עבודת עומק בניסיון לזקק את "הדקדוק" של נאומי הגנה רשמיים. המודל הקלאסי שלהם ממפה ארבע אסטרטגיות התגוננות מרכזיות. יישום מודל זה על חוות דעת מומחים בהליך האדברסרי מאיר את הפעולה האפולוגטית-מדעית:

1. הכחשה (Denial): הצעד הראשון של כל אפולוגטיקן. הכחשת התוקף או האותנטיות של העובדה המטרידה.
2. חיזוק (Bolstering): אסטרטגיה המעצימה את הערכים החיוביים של הלקוח ומחזקת את המשקל האפיסטמי של ההנחה הפוזיטיבית המקורית תוך שימוש בשפה של ודאות.
3. הבחנה (Differentiation): טקטיקה שנועדה ליצור ניתוק בין העובדה המזיקה שאין להכחישה לבין הלקוח הקונקרטי. מומחה מתמרן את המסגרת המושגית כדי להקנות לעובדה שלילית משמעות שונה ובלתי מזיקה.
4. התעלות (Transcendence): מהלך רטורי בו האפולוגטיקן מוציא את הדיון מהפרטים העובדתיים לחזון ערכי עליון שמצדיק את עמדת הלקוח. אסטרטגיה זו משתלבת היטב עם הסגת הגבול האפיסטמית.

8. הפריזמה הישראלית: מלחמת המומחים ומעמדו של מומחה בית המשפט

הדין הישראלי התמודד ועודנו מתמודד בצורה אקטיבית עם הכשלים האפיסטמיים שהוצגו לעיל, באמצעות קביעת רגולציה וחקיקה ייעודית.

8.1. רשלנות רפואית ונזיקין: מגרש המשחקים של המומחה-האפולוגטיקן

בתיקי נזיקין בישראל (בייחוד רשלנות רפואית), קרב האפולוגטיקה המדעית מגיע לנקודת רתיחה. המצב החוקי (כגון תקנה 87 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018) יוצר שוק דינמי של אפולוגטיקנים פרטיים. ישנם לא מעט פסקי דין בו נראה שופט שעומד מול שתי חוות דעת המציגות שתי מציאויות ביולוגיות שונות לחלוטין. הדינמיקה האדברסרית אינה מביאה לגישור על הפער או חשיפת אמת אמצעית. כל מומחה מתבצר

בהנחות היסוד שסופקו לו, תוך הפגנת "הטיית אישור" אגרסיבית[16].

8.2. מומחה בית המשפט – פתרון או החלפת אפולוגטיקה?

כפתרון מבני, החוק מעניק לבית המשפט את הסמכות למנות מומחה אובייקטיבי מטעמו (למשל, תקנות 88–92 לסד"א וסעיף 6א לפלת"ד[17]). הפסיקה בישראל נוטה לאמץ באופן כמעט אוטומטי את קביעותיו של המומחה הממונה.

לכאורה, זהו פתרון לבעיית האפולוגטיקה האדברסרית. ואולם, ראיה ביקורתית מעידה שמדובר בהחלפת סוג אחד של דיקטטורה אפיסטמית באחרת: העובדה שמומחה אינו מקבל שכר מעורך דין פרטי אינה מנקה אותו מהנחות יסוד פילוסופיות או אג'נדות מוסדיות. בתי המשפט בישראל נוטים להעניק למומחים אלו סמכות אפיסטמית עליונה תחת בחינה ביקורתית, מה שיכול להוביל לעיתים לעיוות דין שקשה מאוד לערער עליו.

9. המומחה לפי המשפט העברי

המשנה בעירובין אומרת "אין מודדין אלא מן המומחה" (משנה עירובין, ה), המשנה קובעת שאת מדידת תחום השבת (2,000 אמה לכל כיוון מחוץ לעיר) מבצע רק אדם שהוא "מומחה". בפירוש הרמב"ם למשנה זו, "מומחה - הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה או בחכמה מן החכמות, ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת מהיר במדידת הקרקעות". ובעצם, אדם שאינו רק בעל ידע תיאורטי, אלא גם מיומן עד כדי כך שהוא זריז במלאכתו.

נקודה קריטית במשפט העברי היא הריבונות של הדיין על הידע. הרמב"ם (הלכות סנהדרין ב, א) קובע שחברי הסנהדרין חייבים להיות "יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון... כדי שיהיו יודעים לדון אותם". משמעות הדבר היא שבית הדין אינו אמור לקבל את דברי המומחה ב"אמונה עיוורת" (סמכות אפיסטמית חזקה).

הדיין נדרש להבין את יסודות המקצוע כדי שיוכל לבקר את חוות הדעת, לשאול שאלות חוקרות ולפרק את המבנה האפולוגטי של העדות. לפיכך, ההכרעה הסופית לעולם אינה עוברת למומחה. כפי שפוסק שער משפט, במקרה של מחלוקת בין מומחים ("מלחמת מומחים"), על בית הדין להכריע לפי רוב דעות או לפי העמדה

---

[16] כך לדוגמא שופט בית המשפט העליון (בדימוס) אליקים רובינשטיין בהליך בע"א 4330/07 אוריאל מוזס נ' מדינת ישראל משרד הבריאות (מיום 5.3.2009): "אפתח בהערה, כי תיק זה מדגים באופן שכמעט אין למעלה הימנו את מה שבעיני הוא כשל קשה בשיטה הנוהגת בתביעות מעין אלה, של חוות דעת רפואיות משני הצדדים. מבלי לפגוע באיש, אין בר דעת יכול שלא להתרשם בתיקים רבים, כי תוכן חוות הדעת קשור במזמין. בולט הפער בין חוות הדעת ש'במקרה' באו מטעם צד אחד, והתומכות בגישתו, אל מול אלה ש'במקרה' באו מטעם צד אחר והתומכות בגישתו. ועוד, האם וכיצד ניתן מניה וביה להידרש להתייחסותם הקוטבית של מומחים רפואיים... ".

[17] חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975

האמצעית, אך תמיד מתוך הפעלת שיקול דעת עצמאי.

המשפט העברי מציע תשתית אפיסטמולוגית ענפה ומורכבת למוסד המומחיות, המקדימה במידה רבה את הדיונים המודרניים על מהימנות וסמכות. בעוד שהשיטה האדברסרית המודרנית נוטה לעיתים לטשטש את הגבול בין עובדה לפרשנות, ההלכה יוצרת הבחנה קטגורית ברורה בין שני סוגי מומחיות, שלכל אחד מהם מעמד אפיסטמי שונה בתכלית. הניתוח ההלכתי, כפי שמשתקף במאמרו של הרב עדו רכניץ[18], מבחין בין שני תחומי פעולה של המומחה (ה"בקי"):

1. בירור עובדתי ("מילתא דעבידא לאיגלויי" - דבר העשוי להתגלות): כאן המומחה משמש כמתרגם של המציאות. תפקידו הוא לפרש נתונים קיימים שבית הדין אינו מבין את משמעותם הטכנית (כגון תרגום מסמך, פענוח צילום רנטגן או זיהוי חתימה). מבחינה אפיסטמית, המידע נחשב לסטטי וניתן לאימות ודאי על ידי מומחים אחרים. בנסיבות אלו, ההלכה מקלה בדיני הראיות (נאמנות לעד אחד, אישה או אף גוי), מתוך ההנחה ש"חזקה על אומן שלא ירע את אומנותו" - הפחד מפני פגיעה במוניטין המקצועי משמש כבלם אפקטיבי מפני שקר מכוון.
2. הערכה ושמאות ("שומא"): כאן המומחה אינו מדווח על עובדה אלא מבצע פעולה של הערכה סובייקטיבית (כגון הערכת שווי קרקע או הערכת גובה נזק). בניגוד לבירור העובדתי, בשמאות אין "אמת אחת" שניתן לחשוף במעבדה. לכן, ההלכה רואה בשמאים מעין "בית דין של הדיוטות". פעולתם אינה נחשבת לעדות רגילה אלא להחלטה שיפוטית הדורשת, ככלל, הרכב של שלושה מומחים הפועלים יחדיו.

המשפט העברי מזהה באופן חד את הכשל המובנה ב"מומחה המעוניין". ההלכה פוסלת עדות של אדם שהוא "נוגע בדבר" – מי שיש לו אינטרס כלשהו בתוצאות הדיון. הרב רכניץ מדגיש כי על פי נתיבות המשפט, מומחה המקבל שכר רק מאחד הצדדים הופך ל"נוגע בדבר" ופסול מעיקר הדין (אלא אם כן מדובר בשכר בטלה מוכח).

זוהי תשובה הלכתית ישירה לתופעת ה"אקדח להשכרה" שהוצגה במאמר: כאשר המומחה הופך לחלק מהמערך הכלכלי של אחד הצדדים, מעמדו האפיסטמי קורס. ההלכה שואפת לנתק את הזיקה שבין המסקנה לבין התגמול על ידי העדפת מומחים הממונים על ידי בית הדין ושכרם משולם על ידי שני הצדדים בשווה. רק במצב כזה, המומחה יכול לשוב לתפקידו המקורי כזרועו הארוכה של בית הדין לבירור המציאות, ולא כאפולוגטיקן המשרת פוזיציה.

---

[18] משפטי ארץ ה, בית הדין לממונות. עפרה תשפ"א, עמוד 303

10. סוף דבר: לקראת "הגינות אפיסטמית"

חוות דעת מומחה במערכת האדברסרית אינה מסמך מדעי טהור, אלא טקסט רטורי. היא מייצגת מהלך קלאסי של אפולוגטיקה: המסקנה קיימת (ניצחון הלקוח), והמומחיות מגויסת לאחור כדי לבנות לה הצדקה לוגית ומדעית למראית עין.

הניתוח הפילוסופי המקיף שמוצג במאמר זה מפריך את התפיסה הדואליסטית והפשטנית שעל פיה הופעתו של מומחה מדעי באולם המשפט משמעה הופעתה של "אמת אובייקטיבית וצרופה". המומחה המשפטי איננו בהכרח רמאי או שרלטן המשקר במזיד. הוא נופל קורבן לנאמנות אדברסרית, להטיית אישור ולחשיבה מונעת המשנים את סף הביקורתיות שלו. כל אלה מולבשים במעטפת רטורית מרשימה, תוך גלישה לעיתים להסגת גבול אפיסטמית אל תחומים ערכיים שאינם מדעיים.

הבנה זו אינה צריכה להוביל לייאוש ממוסד המומחיות, אלא לפיתוח כלים חדשים של "הגינות אפיסטמית". על השופטים, כשומרי סף, להכיר בכך שהם אינם קוראים מסמך ניטרלי אלא כתב הגנה מלומד. עליהם לזהות מתי מתרחשת הסגת גבול אפיסטמית, ולפרק את הסמכות המופרזת שהמומחה דורש לעצמו. רק כאשר המערכת תכיר במתח המובנה שבין השבועה ל"אמת השלמה" לבין המציאות של ה"אמת הקבילה והמסוננת", ניתן יהיה להשיב את הידע המקצועי לתפקידו המקורי: גשר להבנת המציאות, ולא רק כלי נשק רטורי באמנות הוויכוח.

גישה זו מהדהדת את תפיסתו של הרמב"ם, אשר ידע לשלב באופן הרמוני בין פסיקת הלכה נורמטיבית מחייבת לבין חקירה פילוסופית-מדעית מחמירה הקשובה לאמת. כפי שנקבע בפסיקת בתי הדין הרבניים כיום, המומחה המקצועי משמש כזרועו הארוכה של בית הדין לבירור המציאות, אך הסמכות האפיסטמית וההכרעה הסופית נותרות לעולם בידי הדיין, שעליו מוטלת החובה לבחון באופן ביקורתי את מסקנות המומחה. על המערכת המשפטית לאמץ אפיסטמולוגיה רדוקציוניסטית הדורשת הצדקה פומבית, ממצאים מדעיים, ולמסגר מחדש את החקירה הנגדית כמנגנון אנטי-אפולוגטי שנועד לחשוף הטיות אלו במקום לייחס למומחים "סמכות אפיסטמית חזקה" אשלייתית.

יהונתן אלי

דוא"ל: yonieli@gmail.com

נווה מיכאל 39, נווה מיכאל 9986500